

Αγροτικοί Οικισμοί Νομού Σερρών

Τ. ΠΑΤΣΗ-ΘΕΟΔΩΡΑΚΗ

Περίληψη

Πολλοί συγγραφείς ισχυρίζονται ότι υπάρχει μια αντίστροφη φάση στη διαδικασία αστικοποίησης και ότι ο αστικός πληθυσμός θα κατανεμηθεί σε μεγάλο ποσοστό στην ύπαιθρο ακολουθούμενος από τη βιομηχανία. Από αυτήν τη σκοπιά μια συγκριτική μελέτη τεσσάρων αγροτικών οικισμών στη Β. Ελλάδα καταλήγει ότι για να ενθαρρυνθεί αυτή η εξέλιξη είναι σημαντικό να βελτιωθεί το δομημένο αγροτικό περιβάλλον. Η Αρχιτεκτονική μπορεί να αποτελέσει το κλειδί μιας τέτοιας προοπτικής.

Agricultural Settlements in the Serres District

T. PATSI-THEODORAKI

Abstract

Many authors argue about a reversal phase in the urbanization process and urban population moving towards rural areas. From that point of view, a comparative study of four agricultural settlements in northern Greece (originated at different historical late periods) concludes that it is essential, for encouraging this evolution, to improve the construction in rural environment. Architecture may constitute the key factor towards this perspective.

Υποβλήθηκε: 15.6.1989
Έγινε δεκτή: 8.9.1989

Submitted: June 15, 1989
Accepted: Sept. 8, 1989

1. ΕΙΣΑΓΩΓΗ

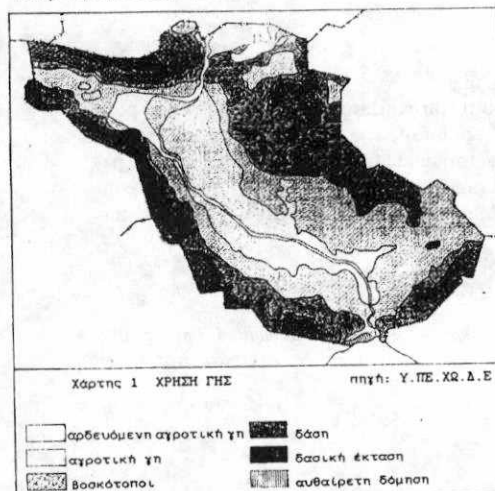
Η ανάπτυξη του νομού Σερρών βασίστηκε στη γεωργία εξαιτίας των φυσικών χαρακτηριστικών του, με αποτέλεσμα οι οικισμοί που χτίστηκαν κατά τις διάφορες περιόδους της νεώτερης ιστορίας του, να εξυπηρετούν κυρίως την αγροτική παραγωγή (χάρτης 1). Την περίοδο που καλλιεργούσαν τη γη χειρωνακτικά, δηλαδή μέχρι τις αρχές του αιώνα μας, οι αγροτικοί οικισμοί του νομού απλώνονταν στις ημιορεινές και ορεινές περιοχές, όπου οι κλιματολογικές συνθήκες επέτρεπαν τη διαβίωση.

Μετά το 1925¹ με τον προγραμματισμό των αρδευτικών έργων και την αξιοποίηση των πεδινών περιοχών (χάρτης 2), όπου τα νερά του ποταμού Στρυμόνα πλημμύριζαν και δημιουργούσαν βάλτο, δημιουργήθηκαν δεκάδες αγροτικοί οικισμοί στην πεδιάδα των Σερρών, κατά μήκος του ποταμού.

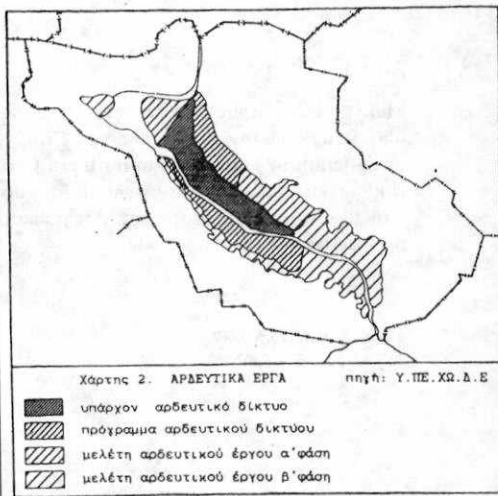
Αργότερα, κατά τη διάρκεια του Β' παγκοσμίου πολέμου, πολλοί ορεινοί οικισμοί καταστράφηκαν ή εγκαταλείφθηκαν από τους κατοίκους τους, με αποτέλεσμα τη δημιουργία νέων αγροτικών οικισμών, αυτή τη φορά κατά μήκος των εθνικών οδών που άρχισαν να κατασκευάζονται την ίδια εποχή.

Εκτοτε οι αγροτικοί οικισμοί του νομού Σερρών μεταμορφώνονται, προσπαθώντας να αφομοιώσουν τις εξελίξεις της σύγχρονης εποχής, την αγροτική εκβιομηχάνιση και τεχνολογία, που εξομοιώνει τον αγροτικό τομέα με τους υπόλοιπους κλάδους της παραγωγής και στη συνέχεια τις ανάγκες των αγροτικών οικισμών με εκείνες των υπολοίπων οικισμών της χώρας.

Η παρούσα μελέτη ερευνά την υπάρχουσα κατάσταση στους αγροτικούς οικισμούς του νομού Σερρών, αναλύοντας τέσσερις περιπτώσεις αγροτικών οικισμών (παραδοσιακού, σχεδιασμένου το 1923, σχεδιασμένου το 1945 και "αυθαίρετου"² το 1970), προσανατολιζόμενη στην αξιοποίηση των πιθανών διεξόδων που παρουσιάζουν αυτοί οι οικισμοί για ανάπτυξη και έχοντας συνειδητοποιήσει, κατ' αρχήν, ότι η ανάπτυξη αυτών των οικισμών εξαρτάται κύρια από την ενεργοποίηση της τοπικής αυτοδιοίκησης, που δραστηριοποιήθηκε με την έναρξη λειτουργίας του θεσμού της περιφέρειας μετά τον Ιούλιο του 1987.

Carte 1) Usage agricole

Carte 2. Irrigation

Η αξιοποίηση της αρχιτεκτονικής κληρονομιάς είναι ένα πιθανό πλεονέκτημα που μπορεί να συντελέσει εποικοδομητικά στην ανάπτυξη της περιοχής με πολλούς τρόπους και συγκεκριμένα:

1. Σαν κέλυφος σύγχρονων λειτουργιών.
2. Σαν έκφραση πολιτισμού.
3. Σαν απεικόνιση της περιφερειακής ταυτότητας.

2. ΙΣΤΟΡΙΑ

Ως το τέλος του 19ου αιώνα υπήρχαν στο νομό Σερρών 21 οικισμοί. Το 1912 μετά τη Μικρασιατική καταστροφή και τις συνθήκες των Μουδανιών και της Λωζάνης, περίπου 64.844 πρόσφυγες εγκαταστάθηκαν στην περιοχή των Σερρών με αποτέλεσμα³, το μεγαλύτερο ποσοστό του πληθυσμού να είναι πρόσφυγες. Έτσι παρατηρήθηκαν δύο φαινόμενα μεταξύ του 1912 και του 1940.

- α. Γρήγορη αύξηση του πληθυσμού που οδήγησε σε αύξηση της πυκνότητας του νομού από 10 κατ./χιλ.² το 1912, σε 46,48 κατ./χιλ.² το 1926.
- β. Την υπερχύση του αγροτικού τομέα για τη τόνωση της οικονομίας της περιοχής.

Η αποκατάσταση των προσφύγων στο νομό Σερρών περιελάμβανε τη δημιουργία οικισμών, ενώ ταυτόχρονα με τέσσερα διατάγματα (2466 μέχρι 2470 του 1917) επέτρεπαν προς όφελος των προσφύγων καλλιεργητών, την απαλλοτρίωση κάθε αγροτικής εκμετάλλευσης μεγαλύτερης από 30 εκτάρια. Την εποχή αυτή δημιουργήθηκαν 1.047 οικισμοί⁴ σ' ολόκληρη την Βόρεια Ελλάδα που αργότερα μαζί με τους υπάρχοντες συμπίτυχθηκαν σε λιγότερους.

Κατά τη διάρκεια του Β' παγκόσμιου πόλεμου και μετά τη κατοχή της Μακεδονίας από τους Γερμανούς, μια τριπλή κατοχή γερμανο-ιταλο-βουλγαρική εγκαταστάθηκε στην περιοχή του νομού Σερρών. Αυτή τη περίοδο και στη συνέχεια με το φαινόμενο της αστυφιλίας πολλοί αγροτικοί οικισμοί, ιδιαίτερα ορεινοί, εγκαταλείφθηκαν ή καταστράφηκαν, ενώ παράλληλα νέοι δημιουργήθηκαν.

Μετά το 1950 το αναπτυξιακό πρόγραμμα που εφαρμόστηκε στην περιοχή ενίσχυσε την τεχνική υποδομή, -που είχε ξεκινήσει το 1925 με τα αρδευτικά έργα-, με δρόμους, γέφυρες και φράγματα σ' ολόκληρη την πεδιάδα του ποταμού Στρυμόνα.

3. ΟΙΚΙΣΜΟΙ

Στο σύνολο των εκατόν πενήντα οικισμών του νομού Σερρών Το 11% είναι παραδοσιακοί οικισμοί, το 53% σχεδιάστηκαν το 1923, το 17% σχεδιάστηκαν το 1945, το 18% σχεδιάστηκαν μετά το 1945 και το 1% είναι "αυθαίρετοι" μετά το 1970 οικισμοί (χάρτης 3).

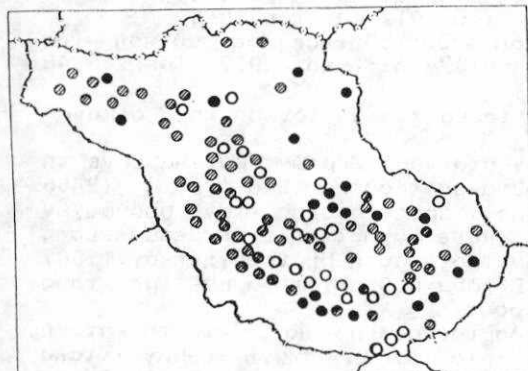
2.1. ΠΑΡΑΔΟΣΙΑΚΟΙ ΟΙΚΙΣΜΟΙ

Οι είκοσι δύο⁵ αγροτικοί οικισμοί (χάρτης 4) που προϋπήρχαν του έτους 1912 στην περιοχή του νομού Σερρών έχουν διαφορετική προέλευση. Δεκατέσσερις οικισμοί προέρχονται από την εποχή της τουρκοκρατίας διατηρώντας χαρακτηριστικά αυτής της εποχής (καλντερίμια, κρήνες), ενώ σε έξη οικισμούς υπάρχουν χαρακτηριστικά κάστρα βυζαντινής εποχής. Ακόμη σε δύο οικισμούς υπάρχουν νεολιθικά ευρήματα. Για τους υπόλοιπους οικισμούς, δεν υπάρχουν ενδείξεις που να οδηγούν στην τεκμηρίωση της ιστορικής τους αρχής.

2.2. ΟΙΚΙΣΜΟΙ ΠΟΥ ΣΧΕΔΙΑΣΤΗΚΑΝ⁶ ΤΟ 1923

Στα αρχεία της Κεντρικής Ενώσεως Δήμων και Κοινοτήτων της Ελλάδας, οι οικισμοί του νομού Σερρών, που προϋπήρχαν του 1912 (όταν η περιοχή ενώθηκε με την Ελλάδα) δεν ταξινομούνται χωριστά από αυτούς που ιδρύθηκαν αργότερα. Με επί τόπου διερεύνηση προσδιορίστηκε ότι από τους 105 οικισμούς που δημιουργήθηκαν μεταξύ 1919 και 1940, περίπου 50 σχεδιάστηκαν ειδικά για τους πρόσφυγες του 1923, τριάντα δημιουργήθηκαν μεταξύ 1923 και 1930 από τη συνένωση υπάρχοντων οικισμών και περίπου είκοσι χωροθετήθηκαν μεταξύ 1930 και 1940 (χάρτης 5).

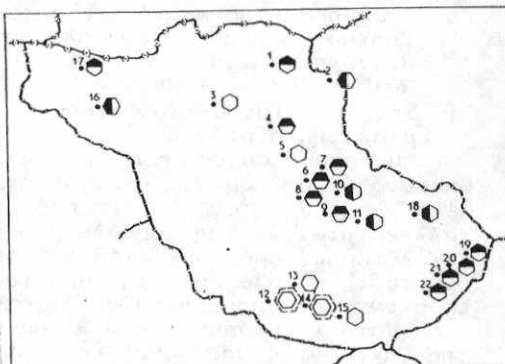
Όλοι αυτοί οι οικισμοί τοποθετήθηκαν στις πεδινές περιοχές του νομού, όπου η γρήγορη αγροτική ανάπτυξη ακολούθησε τα αρδευτικά έργα.

Χάρτης 3. ΑΓΡΟΤΙΚΟΙ ΟΙΚΙΣΜΟΙ

- παραδοσιακοί
- ◐ σχεδιασμένοι μεταξύ 1919 και 1940
- σχεδιασμένοι το 1945

πηγή: Ανάλυση του συγγραφέα

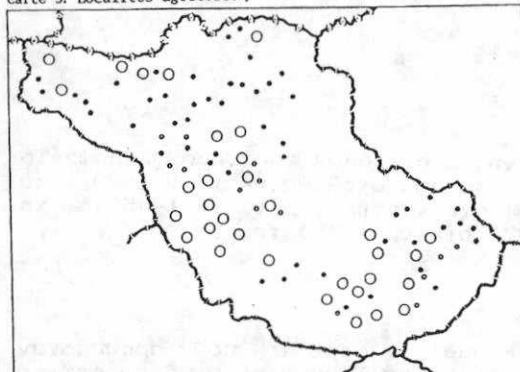
Χάρτης 4. ΠΑΡΑΔΟΣΙΑΚΟΙ ΟΙΚΙΣΜΟΙ

- ◐ Βυζαντινοί με νεολιθικά ευρήματα
- Βυζαντινοί
- Τουρκικοί
- ◑ 17^{ου} αιώνας

πηγή: Ανάλυση του συγγραφέα

Carte 3. Localités agricoles

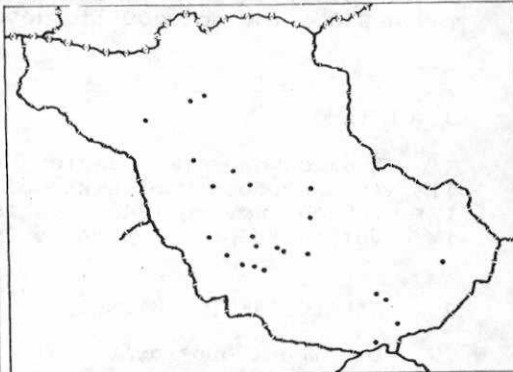
Carte 4. Localités vernaculaires : origine

Χάρτης 5. ΟΙΚΙΣΜΟΙ ΣΧΕΔΙΑΣΜΕΝΟΙ ΜΕΤΑΞΥ 1919 ΚΑΙ 1940

- σχεδιασμένοι για τους πρόσφυγες 1919-1930
- ◐ σχεδιασμένοι μεταξύ 1930 και 1940
- συνένωση υπάρχοντων οικισμών

πηγή: Ανάλυση του συγγραφέα

Χάρτης 6. ΟΙΚΙΣΜΟΙ ΣΧΕΔΙΑΣΜΕΝΟΙ ΜΕΤΑ ΤΟ 1945

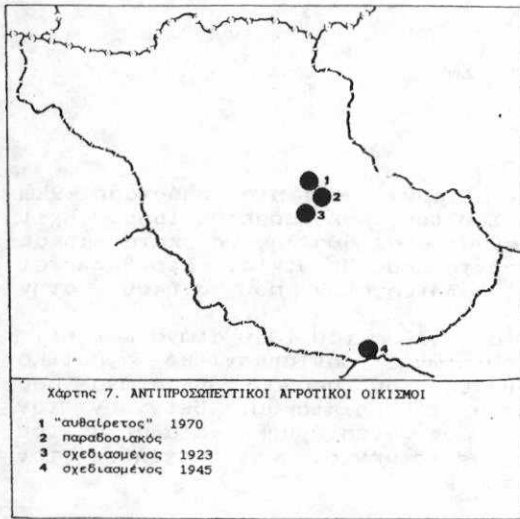
πηγή: Ανάλυση του συγγραφέα

Carte 5. Localités aménagées entre 1913 et 1940

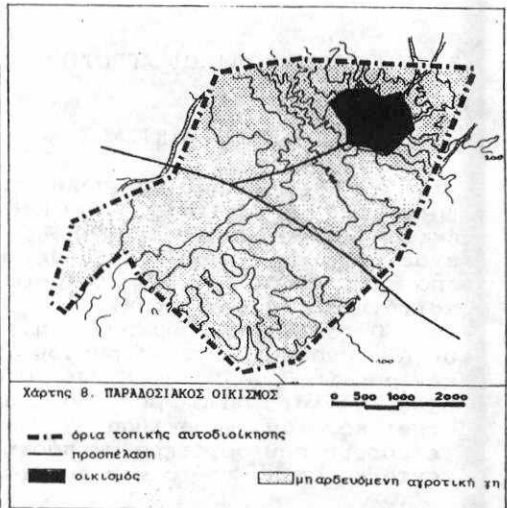
Carte 6. Localités aménagées après 1945

2.3. ΟΙΚΙΣΜΟΙ ΠΟΥ ΣΧΕΔΙΑΣΤΗΚΑΝ ΜΕΤΑ ΤΟ 1945

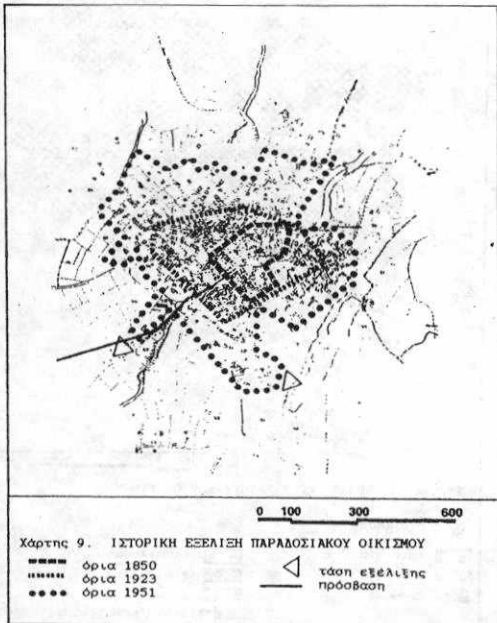
Μετά το 1945 περίπου 24 οικισμοί χωροθετήθηκαν στο νομό Σερρών (χάρτης 6), σύμφωνα με το σχέδιο Marshall. Το σχέδιο περιελάμβανε την ανανέωση των επικοινωνιών και των μεταφορών, παράλληλα με ένα αγροτικό πρόγραμμα που πρόσθεσε στις καλλιέργειες του νομού το ρύζι, το βαμβάκι και ακόμη την εκτροφή βοϊοειδών.

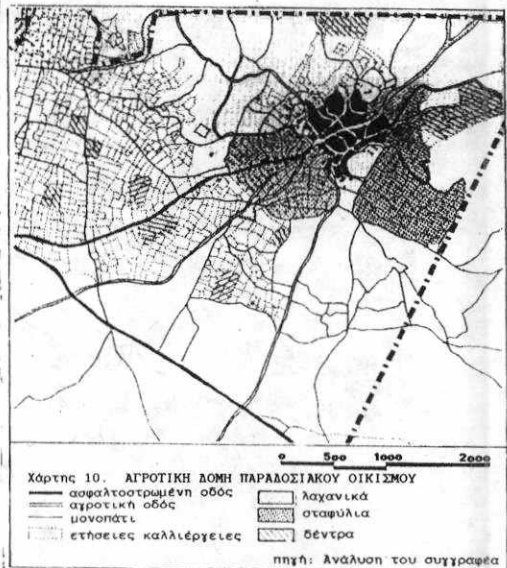
Carte 7. Localités d'enquête

Carte 8. Localité vernaculaire : occupation du sol

Carte 9. Localité vernaculaire : évolution historique

Carte 10. Localité vernaculaire : usage agricole

2.4. ΟΙΚΙΣΜΟΙ ΜΕΤΑ ΤΟ 1970

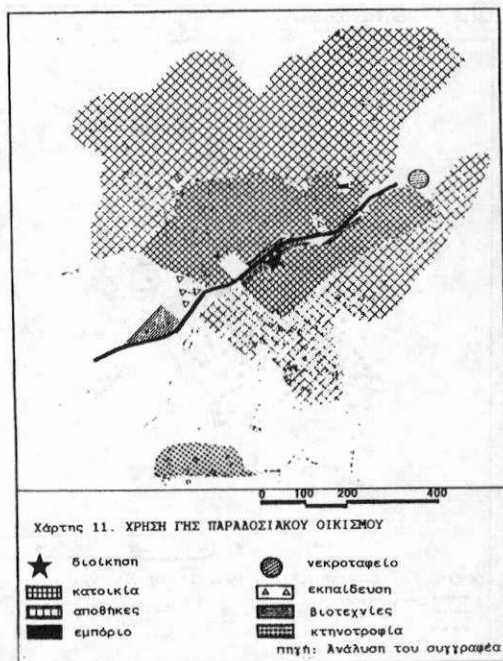
Οικισμοί δημιουργούνται και μετά το 1970 σε νέες θέσεις, κοντά στην πεδιάδα των Σερρών, από κάτοικους που εγκαταλείπουν ορεινά χωριά σε αναζήτηση νέων απασχολήσεων. Είναι δύσκολο να εξακριβωθεί ο αριθμός τέτοιων οικισμών από τα αρχεία της Εθνικής Στατικής Υπηρεσίας, γιατί εμφανίζονται κάτω από το όνομα των εγκαταλειπόμενων οικισμών.

3. ΑΝΤΙΠΡΟΣΩΠΕΥΤΙΚΟΙ ΑΓΡΟΤΙΚΟΙ ΟΙΚΙΣΜΟΙ

3.1. ΠΑΡΑΔΟΣΙΑΚΟΣ ΟΙΚΙΣΜΟΣ

Ανατολικά από τη πόλη των Σερρών, σε μιά απόσταση 9km βρίσκεται ο οικισμός του Νέου Σουλίου, σε υψόμετρο 160μ. Έχει έκταση 760 εκτάρια και δεσπόζει ανάμεσα σε δύο λόφους κατά μήκος ενός χειμάρου που κατεβαίνει από το όρος Μενοίκιο. Περιβάλλεται από μια έκταση 1040 εκτάρων καλλιεργειών που ανήκουν στην κοινότητα του (χάρτης 8).

Ο οικισμός δημιουργήθηκε στο τέλος του 18ου αιώνα και είχε μεγάλη ανάπτυξη στο τέλος του 19ου αιώνα, σαν σημαντικό αγροτικό κέντρο της περιοχής. Οι αποθήκες του περασμένου αιώνα που διακρίνονται πάνω από τα σπίτια του οικισμού, δείχνουν τον αγροτικό του χαρακτήρα. Ο οικισμός αναπτύχθηκε κατά μήκος του χειμάρου που αργότερα σκεπάστηκε με τσιμέντο, και αποτέλεσε τον κεντρικό δρόμο του οικισμού (χάρτης 9).

Carte 11. Localité vernaculaire : usage urbain

Σήμερα ο οικισμός κατοικείται από 1903 άτομα, που αποτελούν 528 νοικοκυριά. Κατά την διάρκεια του καλοκαιριού αυξάνει ο αριθμός των κατοίκων από παλαιότερους κατοίκους που έρχονται για παραθερισμό. Την μεγαλύτερη αύξηση πληθυσμού είχε το 1961⁷ και έκτοτε έχασε μέρος του πληθυσμού του, κυρίως εξαιτίας της μετανάστευσης στη Γερμανία.

Την τελευταία δεκαετία ανακόπτεται ο ρυθμός μείωσης του πληθυσμού, ενώ ο μέσος αριθμός ανά νοικοκυριό πλησιάζει ακόμη το 4 (3,6 άτομα ανά οικογένεια), γεγονός που δείχνει ενδογενή δημογραφική ανανέωση του πληθυσμού.

Η βασική ασχολία των κατοίκων είναι η γεωργία, όπου απασχολείται το 96% του ενεργού πληθυσμού του οικισμού (περίπου 800 άτομα).

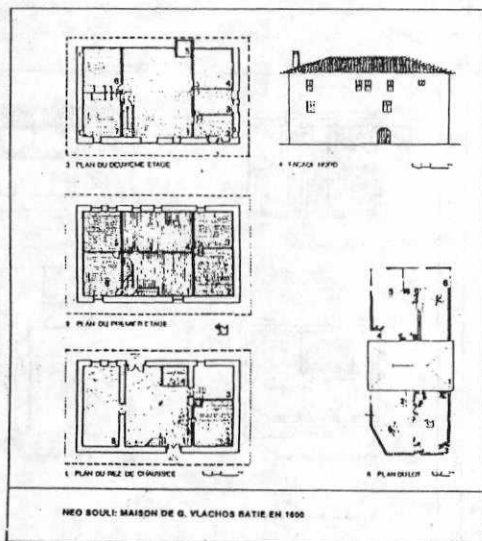
Η αγροτική παραγωγή εκτελείται με αρκετά μηχανικά σύγχρονα μέσα, απελευθερώνοντας χρόνο στους κατοίκους που απασχολούνται παράλληλα στο εμπόριο, στις μεταφορές και στις δημόσιες υπηρεσίες. Γενικά οι κάτοικοι του οικισμού δεν μετακινούνται έξω από τα όρια της κοινότητας για τις καθημερινές τους ανάγκες.

3.1.1. Αγροτική δομή⁸

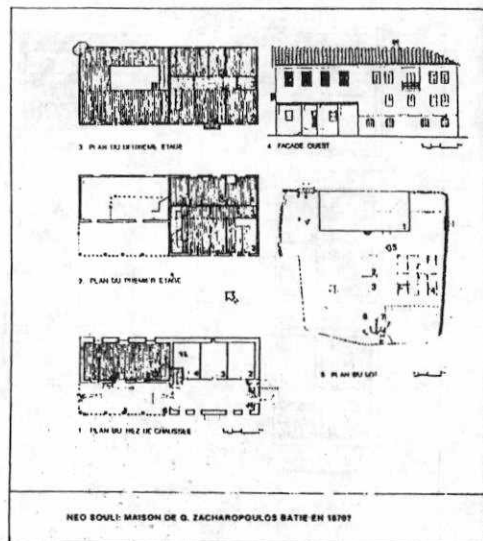
Η αγροτική δομή του παραδοσιακού οικισμού χαρακτηρίζεται από τη φυσική διανομή των στοιχείων του φυσικού περιβάλλοντος, αποτέλεσμα της χειρωνακτικής εργασίας που τα δημιούργησε, ακολουθώντας φυσικά όρια (χάρτης 10).

Η αγροτική εκμετάλλευση περιλαμβάνει φρούτα (0,9%), σιτάρι (38%), κριθάρι (1,5%), και καπνό (59%) (πολυκαλλιέργεια) δημιουργώντας 879 εκμεταλλεύσεις έκτασης, περίπου 1,4 εκτάρια ανά εκμετάλλευση.

Παρατηρείται κατακερματισμός της αγροτικής γης και αγροτεμάχια απομακρυσμένα μεταξύ τους. Οι δρόμοι που οδηγούν στις καλλιέργειες είναι ακανόνιστοι, κληρονομιά μιας εποχής που προηγήθηκε του αυτοκινήτου.

Σχέδιο 1. Κατοικία Γ. Βλάχου (1800)

Σχέδιο 2. Κατοικία Γ. Ζαχαρόπουλου (1870)

3.1.2. Οικιστική δομή

Ο οικισμός συμπυκνώνεται στο υψηλότερο σημείο της περιοχής και αποτελείται από ένα δίκτυο με στενούς ακανόνιστους δρόμους, που ξεκινούν από το χείμαρο με κατεύθυνση τα χωράφια. Η χρήση γης του οικισμού αποτελείται, κύρια, από κατοικίες, ενώ κατά μήκος του κεντρικού άξονα συναντάμε μερικά εμπορικά καταστήματα, τη διοίκηση και το κοινωνικό εξοπλισμό (χάρτης 11).

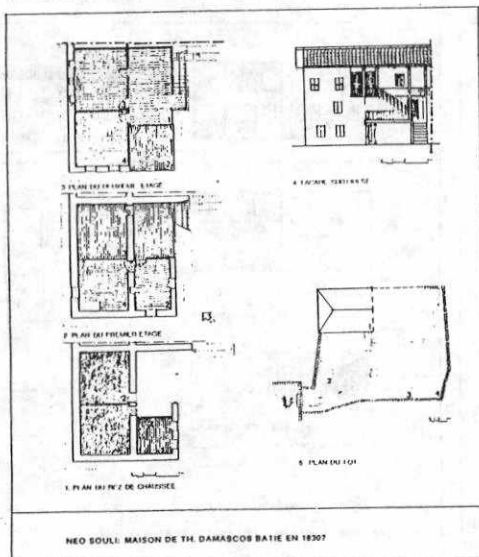
Η μορφή του οικισμού ακολουθεί την υψομετρική καμπύλη πάνω στην οποία τοποθετείται, και οι δρόμοι ακολουθούν τις μικρότερες κλίσεις, ώστε να εξυπηρετούν τις αγροτικές μεταφορές. Χρησιμοποιούνται ακόμη και σήμερα μερικά κάρα για τις μεταφορές, αν και τα περισσότερα νοικοκυριά έχουν δικά τους τρακτέρ.

Ο οικισμός παρουσιάζει ομοιογενή όψη⁹ αποτέλεσμα των χρησιμοποιούμενων υλικών (πέτρα, ξύλο, κεραμίδια), της φυσικής τοποθέτησης των οπτιών και των αναλογιών τους. Στοιχεία της σύγχρονης τεχνικής υποδομής (καλώδια, κολώνες Δ.Ε.Η.) και ορισμένες νέες οικοδομές στην είσοδο του οικισμού, αρχίζουν να διαφοροποιούν την ομοιογένεια της δομής του. Οι αποστάσεις μέσα στον οικισμό είναι μικρές, με αποτέλεσμα οι κοινωνικοί δεσμοί να είναι έντονοι και να λειτουργεί ολόκληρος ο οικισμός σαν μια γειτονιά, όπου πολλές λειτουργίες επεκτείνονται στο δρόμο, στο καφενείο και στη πλατεία.

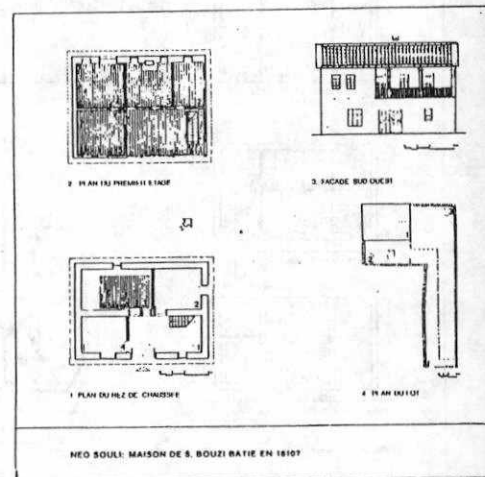
Ο κοινωνικός εξοπλισμός του οικισμού είναι οριακός περιλαμβάνοντας για την εκπαίδευση ένα νηπιαγωγείο και ένα δημοτικό σχολείο, για την υγεία ένα αγροτικό ιατρείο και για τον αθλητισμό ένα γήπεδο ποδόσφαιρου.

Ελεύθεροι χώροι για παιδικές χαρές και οργανωμένο πράσινο για αναψυχή δεν υπάρχει, παρά μόνο μία παιδική χαρά για την ηλικία 7 έως 12 ετών.

Η πολιτιστική ζωή των κατοίκων είναι εξ ολοκλήρου παραμελημένη, οι οικοδομικές ανάγκες των κατοικιών καλύπτονται με φτηνές κατασκευές και βελτιώσεις με πρωτοβουλία και έξοδα των ενδιαφερόμενων κατοίκων.

Σχέδιο 3. Κατοικία Θ. Λαμάσκου (1830)

Σχέδιο 4. Κατοικία Σ. Μιούλι (1810)

Η τεχνική υποδομή (ηλεκτρισμός, νερό, αποχέτευση, τηλεπικοινωνία) έχει προσεγγίσει ένα όριο καλής λειτουργίας, ενώ άλλες τεχνικές υποδομές (όπως πυρόσβεση, και βιολογικός καθαρισμός λυμάτων) είναι ανύπαρκτες. Η κατάσταση του υπάρχοντος δικτύου των δρόμων δεν καλύπτει τις ανάγκες των σύγχρονων μέσων μετακίνησης.

3.1.3. Αρχιτεκτονική φυσιογνωμία

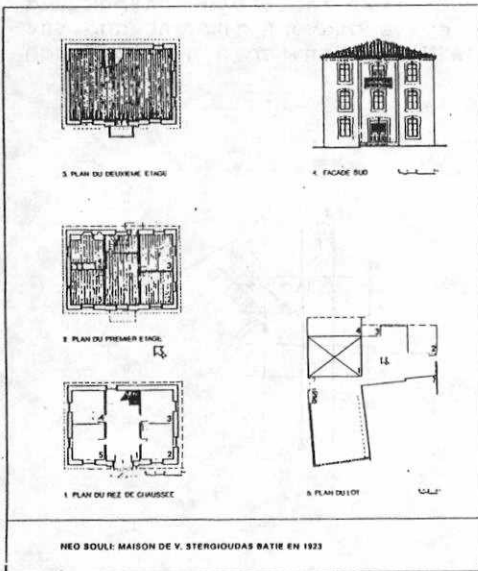
Η αρχιτεκτονική φυσιογνωμία του παραδοσιακού χωριού παρουσιάζεται μέσα από τρεις κατηγορίες αγροτικών κατοικιών που υπερισχύουν στο σύνολο των κτισμάτων του οικισμού.

Στην πρώτη κατηγορία ανήκουν κύρια διόροφες κατοικίες που χτίστηκαν στα τέλη του 18ου και στις αρχές του 19ου αιώνα¹⁰. Κέντρο της κατοικίας και σύνδεση των χώρων που την αποτελούν είναι το "χαλιάτι" στο ισόγειο, όπου εκτελείται η μεταποίηση των αγροτικών προϊόντων, και το "τσαρδάκι" στον όροφο που λειτουργεί σαν καθιστικό. Οι όγκοι των κατοικιών είναι ορθογωνικοί, τοποθετημένοι με τη μεγαλύτερη όψη νοτιοδυτικά, όπου βρίσκονται τα μεγαλύτερα παράθυρα σε αντίθεση με την βορειοανατολική όψη, όπου τα παράθυρα είναι λιγιστά και μικρά (σχέδια 1,2). Οι σκεπές σε όλες τις κατοικίες είναι τετράριχτες σκεπασμένες με κεραμίδια βυζαντινού τύπου.

Στη δεύτερη κατηγορία ανήκουν κατοικίες που χτίστηκαν την ίδια περίπου εποχή και που διαφοροποιούνται από τις προηγούμενες, με τη δημιουργία ενός ημιυπαίθριου χώρου στον όροφο, όπου φτάνει κανείς με εξωτερική σκάλα (σχέδια 3,4).

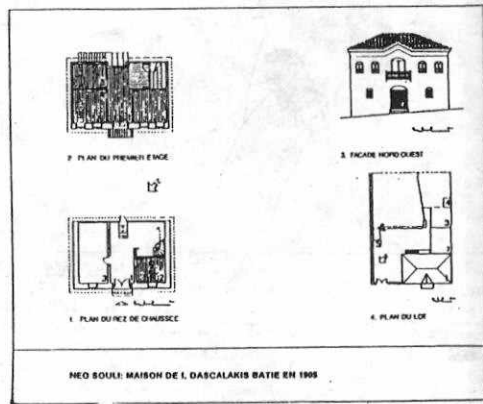
Μιά τρίτη κατηγορία αποτελούν κατοικίες μεταγενέστερες, επηρεασμένες στη μορφολογία από τον νεοκλασικισμό με έντονες συμμετρίες, αετώματα και κορνίζες στις οροφές (σχέδια 5,6).

Σήμερα, νέες κατοικίες που χτίζονται στα όρια του οικισμού, ακολουθούν ορθογωνικές διατάξεις με τετράριχτες σκεπές, εκτός από

NEO SOULI: MAISON DE V. STEREOUDAS BATIE EN 1923

Σχέδιο 5. Κατοικία Β. Στεργιούδα (1923)

NEO SOULI: MAISON DE I. DASCALAKIS BATIE EN 1905

Σχέδιο 6. Κατοικία Γ. Λασκαλάκη (1905)

μερικές εξαιρέσεις που διαφοροποιούνται με επίπεδες σκεπές, αποτέλεσμα της ανυπαρξίας θεσμικού πλαισίου προστασίας της αρχιτεκτονικής φυσιογνωμίας του οικισμού¹¹.

Επίσης παλιές κατοικίες επιδιορθώνονται από απόγονους παλαιών κατοίκων, που επιστρέφουν στον οικισμό για μόνιμη εγκατάσταση ή για παραθερισμό.

Το θεσμικό πλαίσιο που διέπει την δόμηση είναι το Προεδρικό Διάταγμα της 13-3-81 για τους οικισμούς τους προϋφιστάμενους του έτους 1923 που προβλέπει κάλυψη 60%, συντελεστή δόμησης 0,8 και ύψος 7,5μ.

3.1.4. Διέξοδοι ανάπτυξης

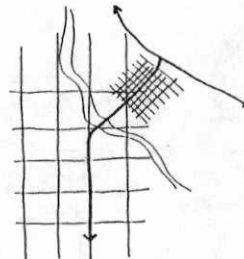
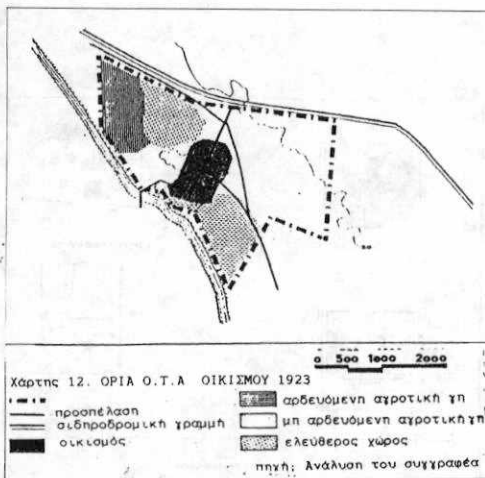
Διαπιστώθηκαν οι παρακάτω διέξοδοι ανάπτυξης για τον παραδοσιακό οικισμό του Νέου Σουλίου.

1. Δημιουργία θέσεων απασχόλησης για κοινωνικές εξυπηρετήσεις.
2. Συμπλήρωση της κοινωνικής και τεχνικής υποδομής.
3. Αναστήλωση και διάσωση παραδοσιακών αγροτικών κατοικιών.

3.2. ΟΙΚΙΣΜΟΣ ΤΟΥ 1923

Στα νοτιοανατολικά της πόλης των Σερρών σε μιά απόσταση 12 χιλιομέτρων και στο κέντρο της πεδιάδας των Σερρών, τοποθετείται ο οικισμός Νέος Σκοπός. Απλώνεται σ' ένα χαμηλό λόφο σε μικρή απόσταση από τον ποταμό Στρυμόνα και καλύπτει 599 εκτάρια, ενώ η καλλιεργούμενη επιφάνεια της κοινότητας καλύπτει 2203 εκτάρια (γάρτης 12).

Ο οικισμός Νέος Σκοπός ιδρύθηκε το 1923 για να εγκατασταθούν πρόσφυγες του οικισμού Σκοπός¹²; που βρισκόταν στην ανατολική θράκη. Το Ελληνικό κράτος χρησιμοποίησε μια απαλλοτριωμένη¹³ έκταση και την άνοιξη του 1924 οι αγρονόμοι και τοπογράφοι του κράτους χάραξαν τους δρόμους, την κεντρική πλατεία, τα οικόπεδα και άνοιξαν πηγάδια για νερό. Ονόμασαν την τοποθεσία "Άγροκτημα Νέος Σκοπός" και με αυτό τον τίτλο έγινε διανομή της γης από την επιτροπή αποκατάστασης προσφύγων (Ε.Α.Π.). Στην αρχή η αντίδραση

Carte 12. Localité aménagée en 1923 : occupation du sol

των παλαιών ιδιοκτητών καθώς και η ακαλλιέργητη γη, αποθάρρυνε τους πρόσφυγες να εγκατασταθούν. Τα πρώτα σπίτια χτίστηκαν πλινθόκτιστα από τις οικονομίες των προσφύγων.

Σήμερα, ολόκληρος ο οικισμός είναι χτισμένος ομοιόμορφα καλύπτοντας ολόκληρο τον λόφο. Έχει 2.620 κάτοικους που αποτελούν 817 νοικοκυριά. Το 1961 ο οικισμός είχε την μεγαλύτερη αύξηση (3150 κάτοικους), ενώ ο μέσος όρος ατόμων ανα οικογένεια είναι 3, 2 πράγμα που σημαίνει ότι από δημογραφική άποψη, υπάρχει μια σχετική ανανέωση του πληθυσμού.

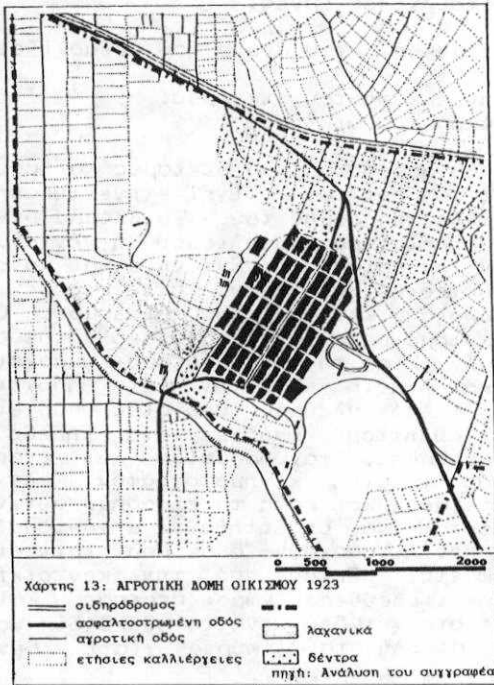
Και σ' αυτόν τον οικισμό η κύρια ασχολία είναι η γεωργία, όπου απασχολείται το 95,4% του ενεργού πληθυσμού. Το υπόλοιπο απασχολείται στη βιομηχανία, εμπόριο, μεταφορές και οικοδομές. Σχεδόν κάθε νοικοκυριό έχει ιδιόκτητο τρακτέρ.

Η καθημερινή κίνηση έξω από τον οικισμό είναι μικρή και έχει κατεύθυνση προς την παρακείμενη βιομηχανική ζώνη των Σερρών.

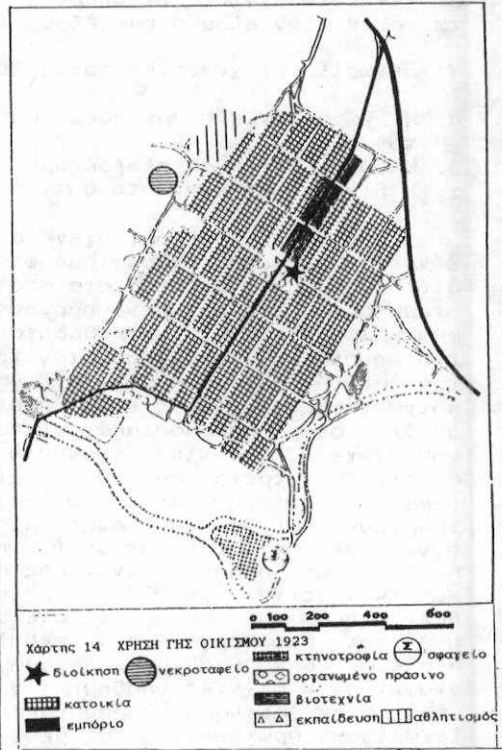
3.2.1. Αγροτική δομή

Η αγροτική δομή του οικισμού (χάρτης 13), δημιουργημένη το 1923, είναι πολύ διαφορετική από αυτή του παραδοσιακού οικισμού και χαρακτηρίζεται από ένα σχεδιασμό ορθογωνικό. Δεν είναι αποτέλεσμα μιας μακράς διαδικασίας αλλά ενός συγκεκριμένου σχεδίου.

Η μορφή των αγροτεμάχιων βασίζεται σε συστηματική διανομή¹⁴ σύμφωνα με έναν κάρναβο αυστηρά ελεγχμένο και ενιαίο, σ' ολόκληρη την επιφάνεια του εδάφους που εφάπτεται σε περιοχή του νομού που

Carte 13. Localité aménagée en 1923 : usage agricole

Carte 14. Localité aménagée en 1923 : usage urbain

αρδύεται.

Η αγροτική εκμετάλλευση μοιάζει με αυτήν του παραδοσιακού οικισμού, δίνοντας μεγαλύτερη σημασία στις ετήσιες καλλιέργειες (38,8%) και στο σιτάρι (38,6%). Συνολικά υπάρχουν 1829 εκμεταλλεύσεις μιας μέσης έκτασης 1,2 εκτάριων.

Η αγροτική μορφολογία είναι επίσης γεωμετρική, εμφανιζόμενη μόνο, όταν την παρατηρήσει κανείς από ψηλά, γιατί στο ύψος του ανθρώπου τα δέντρα που περικυκλώνουν τα αγροτεμάχια κρύβουν τον ορίζοντα και η γεωμετρία δεν είναι εμφανής.

Οι αγροτικοί δρόμοι ακολουθούν επίσης ένα γεωμετρικό δίκτυο, όπως και οι υπόλοιπες δομές, και είναι αρκετά πλατείς για να περνούν τα τρακτέρ και τα φορτηγά.

3.2.2. Οικιστική δομή

Ο οικισμός συγκεντρώνεται στο κέντρο της εδαφικής έκτασης που ανήκει στη κοινότητα και είναι σχεδιασμένος με βάση ένα ορθολογικό γεωμετρικό δίκτυο από δρόμους και οικόπεδα. Στο κεντρικό δρόμο υπάρχει η πλατεία και γύρω της τα κτίρια διοίκησης και οι κοινωνικές υπηρεσίες, ενώ κατά μήκος αναπτύσσονται εργαστήρια, εμπορικά καταστήματα, και κέντρα αναψυχής. Στο βόρειο άκρο του οικισμού βρίσκεται ένα γήπεδο ποδόσφαιρου, ενώ στο δυτικό υπάρχουν μερικές βιοτεχνίες. Διάσπαρτες νέες κατοικίες χτίζονται κατά μήκος των οδών στην είσοδο και έξοδο του οικισμού. (χάρτης 14).

Σεχωρίζουμε χονδρικά τρεις λειτουργικές ζώνες:

- α. Η ζώνη των εξυπηρετήσεων κατά μήκος, του άξονα που διασχίζει τον οικισμό.
- β. Η ζώνη κατοικίας σ'ολόκληρη την έκταση του οικισμού.
- γ. Η βιοτεχνική ζώνη στο δυτικό άκρο του οικισμού.

Παρ' όλη την ομοιογένεια που παρουσιάζει ο οικισμός και που είναι αποτέλεσμα της ομοιομορφίας των σπιτιών, δίνει την εντύπωση ότι δεν υπάρχει ενότητα στα στοιχεία της δομής του. Το βλέμμα δεν σταματά πουθενά και δεν υπάρχουν σημεία προσανατολισμού ή έντονα φυσικά στοιχεία που να καθοδηγούν τον επισκέπτη. Εντονη είναι μόνο η παρουσία και το μέγεθος των τρακτέρ και φορτηγών, στις εισόδους των σπιτιών σε σχέση με την υπόλοιπη κλίμακα του οικισμού. Ο κοινωνικός εξοπλισμός είναι περιορισμένος αλλά σε καλύτερο επίπεδο απ'ότι στον παραδοσιακό οικισμό. Για την εκπαίδευση υπάρχει νηπιαγωγείο, δημοτικό, γυμνάσιο και λύκειο. Για την υγεία υπάρχει αγροτικό ιατρείο και φαρμακείο. Από πλευράς πρόνοιας υπάρχει βρεφικός σταθμός, ενώ για τον αθλητισμό υπάρχει ένα γήπεδο. Υπάρχουν επίσης υπηρεσίες αγροφυλακής, ταχυδρομείου και ένας συνεταιρισμός. Για αναψυχή υπάρχει ένας κινηματογράφος. Δεν προβλέπεται παροχή κοινωνικής στέγασης και όπως τα εισοδήματα των κατοίκων είναι χαμηλά, χρειάζεται να αναζητηθούν μηχανισμοί βελτίωσης των συνθηκών στέγασης. Υπάρχουν δύο πολιτιστικοί σύλλογοι που οργανώνουν εκδηλώσεις. Εκτός από την κεντρική πλατεία, δεν υπάρχουν οργανωμένοι ελεύθεροι χώροι περιπάτου και αναψυχής. Η τεχνική υποδομή είναι στοιχειώδης, ενώ το οδικό δίκτυο μέσα στον οικισμό παρουσιάζει προβλήματα, κύρια γιατί δεν ξεχωρίζουν πρωτεύοντες και δευτερεύοντες δρόμοι.

3.2.3. Αρχιτεκτονική φυσιογνωμία

Η αρχιτεκτονική μορφή των κατοικιών του προαφυγικού αγροτικού οικισμού δεν παρουσιάζει ενδιαφέρον. Πρόκειται κύρια για μονόροφες ή διόροφες κατοικίες με τετράγωνη κάτοψη και τετράριχτες ακερές. Κατά μήκος της όψης δημιουργείται στον όροφο μπαλκόνι, ενώ στις ισόγειες κατοικίες δημιουργείται βεράντα στο σημείο εισόδου. Πρόκειται για κατοικίες που χτίστηκαν από τους κάτοικους σε διαφορετικά χρονικά διαστήματα σύμφωνα με τις προσωπικές τους αντιλήψεις στη διάταξη των χώρων. Ο πιο συνηθισμένος τύπος είναι κατοικία δύο δωματίων μ' ένα διάδρομο ανάμεσά τους και με ποικιλία υλικών στην κατασκευή τους.

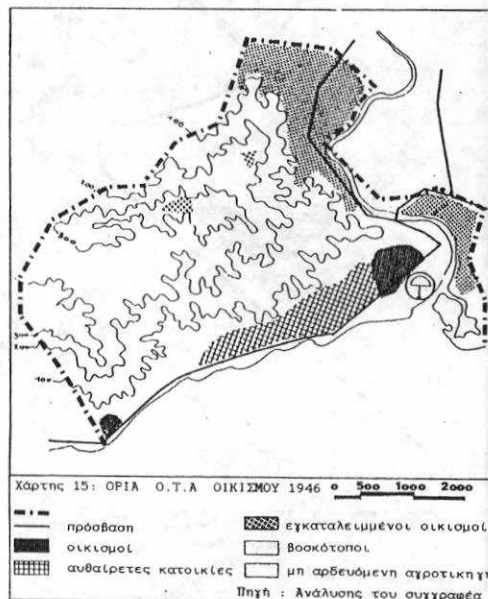
Η δόμηση διέπεται από το Βασιλικό Διάταγμα της 25-8-69 που ορίζει κάλυψη 50%, συντελεστή δόμησης 0,5 και ύψος 7,5μ.

3.2.4. Διέξοδος ανάπτυξης

Διέξοδο ανάπτυξης για τον οικισμό, θα δημιουργούσε η βελτίωση του δομημένου περιβάλλοντος, διερευνώντας μια αρχιτεκτονική φυσιογνωμία, που θα του έδινε ταυτότητα.

3.3. ΟΙΚΙΣΜΟΣ ΤΟΥ 1946

Ο οικισμός Νέα Κερδύλλια βρίσκεται στη μοναδική παραλία του Νομού Σερρών κοντά στην εκβολή του ποταμού Στρυμόνα και δίπλα στην εθνική οδό Θεσσαλονίκης-Καβάλας-Τουρκίας. Απλώνεται σε μία πλαγιά έχοντας θέα προς τη θάλασσα και έχει έκταση 500 εκτάρια. Σε σύνολο 1800 εκταρίων που ανήκουν στην κοινότητά του, 80 εκτάρια

Carte 15. Localité aménagée en 1945 : occupation du sol

καλλιεργούνται, 650 εκτάρια είναι βοσκότοποι και 300 εκτάρια είναι βασικές εκτάσεις (χάρτης 15).

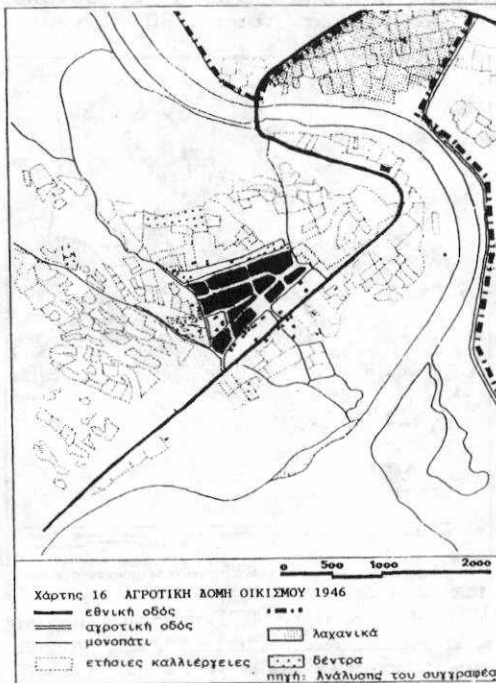
Ο οικισμός Νέα Κερδύλλια προγραμματίστηκε για να στεγάσει τους κάτοικους των οικισμών Άνω και Κάτω Κερδύλλια που καταστράφησαν από τους Γερμανούς το 1941 και βασίζεται στην οικιστική μελέτη Νο 40924/17-7-1946. Οι οικισμοί Άνω και Κάτω Κερδύλλια ιδρύθηκαν τον 18ο αιώνα στην παρακείμενη ορεινή περιοχή, όπου κατά την αρχαιότητα τοποθετείται η πόλης Αρχίλια που ήταν γνωστή από τον 5ο π.Χ. αιώνα.

Ο πληθυσμός των Νέων Κερδυλλίων είναι ελάχιστος παρ' όλη την ευνοϊκή τοποθεσία. Κατοικούν μόνιμα 743 κάτοικοι σε 238 νοικοκυριά. Όπως και στον παραδοσιακό οικισμό, ο πληθυσμός αυξάνει αρκετά την εποχή του καλοκαιριού από παραθεριστές. Την τελευταία δεκαετία παρατηρήθηκε αύξηση του πληθυσμού (+0,01%) που δείχνει μαζί με το μέσο αριθμό ατόμων ανά οικογένεια (3,12) μια κάποια σταθεροποίηση. Η βασική απασχόληση των κατοίκων είναι η αγροτική πρωτογενής παραγωγή, όπου ασχολείται το 90,1% του ενεργού πληθυσμού. Κατά τη διάρκεια του καλοκαιριού οι νέοι εγκαταλείπουν τις καλλιέργειες και απασχολούνται στα ξενοδοχεία της γειτονικής παραλιακής περιοχής του κόλπου του Ορφανού.

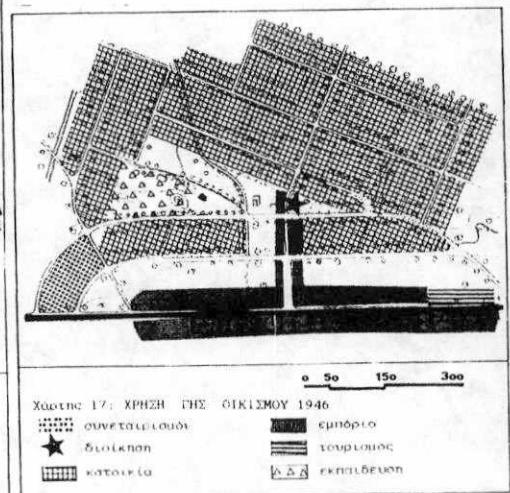
Παρ' όλον τον λιγιστό αριθμό των κατοίκων είναι εμφανείς οι καθημερινές μετακινήσεις τους προς τους γειτονικούς οικισμούς, όπου υπάρχουν εξυπηρετήσεις που λείπουν από τον οικισμό.

3.3.1. Αγροτική δομή

Η μορφή της αγροτικής δομής στα Νέα Κερδύλλια είναι ακανόνιστη, βασισμένη σε φυσικές διανομές (χάρτης 16).

Carte 16. Localité aménagée en 1945 : usage agricole

Carte 17. Localité aménagée en 1945 : usage urbain

Η αγροτική γη μοιάζει με τη γη του παραδοσιακού οικισμού, αφού δημιουργήθηκε κάτω από τις ίδιες συνθήκες από τους κάτοικους των εγκαταλειμμένων οικισμών, πριν δημιουργηθούν τα Νέα Κερδύλλια. Παρατηρείται κατακερματισμός της αγροτικής γης, όπου καλλιεργούνται (54,8%) σιτάρι, (36,8%) καλαμπόκι, (6,5%) λαχανικά και (2,9%) ετήσιες καλλιέργειες.

3.3.2. Οικιστική δομή

Η χρήση γης του οικισμού ακολουθεί το σχέδιο¹⁵ που πρόβλεπε τη δημιουργία ενός πρότυπου αγροτικού οικισμού σε μια έκταση 50 εκτάρων από τα οποία 20 εκτάρια για χρήση κατοικιών, 5 εκτάρια για τους δρόμους και πλατείες και 20 εκτάρια για οργανωμένο πράσινο, κύρια στη ζώνη που χωρίζει τον οικισμό από την εθνική οδό (χάρτης 17).

Οι κρατικές υπηρεσίες χάραξαν τους δρόμους και έχτισαν 160 σπίτια περιμένοντας την έγκριση του σχεδίου που πραγματοποιήθηκε το 1957. Μέχρι να εγκριθεί το σχέδιο, η ζώνη πράσινου που προβλεπόταν να χωρίζει τον οικισμό από την εθνική οδό καταπατήθηκε και έδωσε θέση σε μια εμπορική ζώνη, όπως ακριβώς συνέβη και με τους υπόλοιπους οικισμούς που δημιουργήθηκαν κατά μήκος των εθνικών οδών.

Χαρακτηριστικό στοιχείο του σχεδιασμού είναι η πρόβλεψη χώρου για τη δημιουργία συνεταιριστικών αγροτικών εγκαταστάσεων που μέχρι σήμερα δεν πραγματοποιήθηκαν.

Το τουριστικό ενδιαφέρον που παρουσιάζει η περιοχή σήμερα τείνει ν'αλλάξει τη δομή του οικισμού και παρατηρούνται κατά μήκος της παραλίας αυθαίρετες παραθεριστικές κατοικίες.

Χονδρικά ξεχωρίζουμε τρεις ζώνες.

- α. Τη ζώνη κατοικίας
- β. Τη ζώνη διοίκησης
- γ. Την εμπορική ζώνη

Δεν υπάρχει ομοιογένεια στο οικοδομημένο περιβάλλον εξαιτίας των κενών εκτάσεων που υπάρχουν ακόμη στον οικισμό. Τα σπίτια που χτίζονται είναι διασπαρμένα στο σύνολο του, αφού το περισσότερα οικοπέδα δεν έχουν ακόμη χτιστεί.

Ο κοινωνικός εξοπλισμός του οικισμού είναι σχεδόν ανύπαρκτος. Υπάρχει ένα νηπιαγωγείο, και ένα αγροτικό ιατρείο. Παρόμοια και ο τεχνικός εξοπλισμός είναι παραμελημένος.

3.3.3. Αρχιτεκτονική φυσιογνωμία

Δεν μπορεί, να αναγνωρισθεί ενιαία αρχιτεκτονική¹⁶ φυσιογνωμία στον οικισμό που σχεδιάστηκε το 1946, εξαιτίας των ελάχιστων, διαφορετικής τεχνολογίας και απομακρυσμένων μεταξύ τους κτισμάτων.

Το θεσμικό οικοδομικό πλαίσιο του οικισμού θα καθοριστεί μελλοντικά με απόφαση του νομάρχη σύμφωνα με το διάταγμα της 24.4.85 του νόμου 1337/1983.

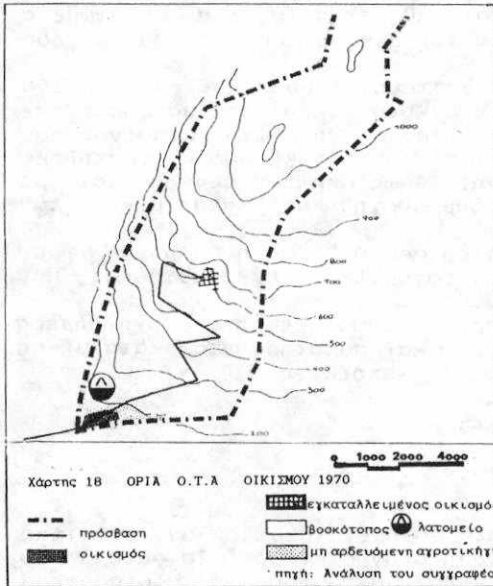
3.3.4. Διέξοδοι ανάπτυξης

Σαν διέξοδοι ανάπτυξης αναγνωρίζονται:

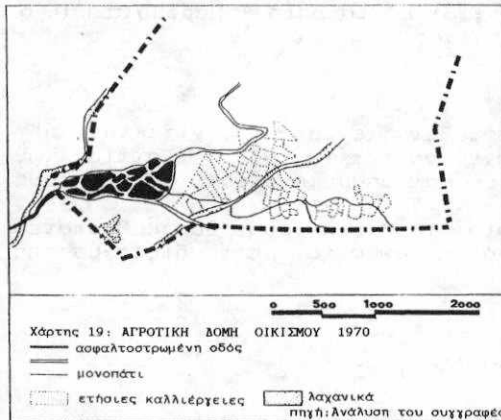
1. Η τουριστική ανάπτυξη
2. Η βελτίωση της κοινωνικής και τεχνικής υποδομής.
3. Η αναζήτηση αρχιτεκτονικής φυσιογνωμίας.

3.4. ΟΙΚΙΣΜΟΣ ΜΕΤΑ ΤΟ 1970

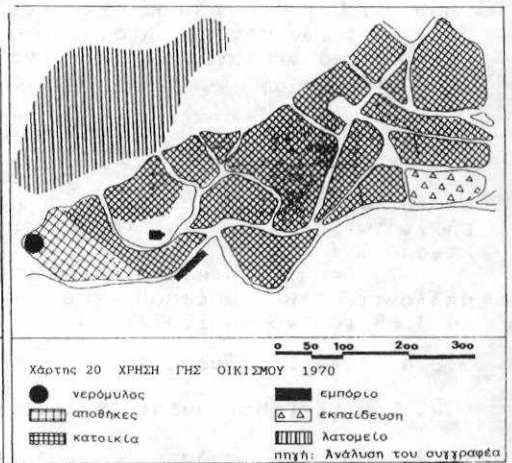
Ανατολικά από την πόλη των Σερρών και βορειοδυτικά από τον παραδοσιακό οικισμό Νέου Σουλίου, σε μια απόσταση 7 χιλιομέτρων από την πόλη των Σερρών, αναπτύσσεται ο οικισμός Ολιννούσα σε υψόμετρο 240 μέτρων καλύπτοντας μια έκταση 486 εκτάρων (χάρτης 18). Αρχισε να δημιουργείται το 1970, γύρω από μερικές αποθήκες και το νερόμυλο της περιοχής, από τους κατοίκους του ορεινού χωριού Χιονοχώρι που βρίσκεται 5 χιλιόμετρα βορειότερα, μια και η νέα θέση παρουσίαζε καλύτερη προοπτική απασχόλησης των κατοίκων. Οι κάτοικοι του Χιονοχωρίου ήταν κτηνοτρόφοι, προερχόμενοι από τη Ρουμανία. Αρχικά είχαν εγκατασταθεί στη Πίνδο, κατόπιν στο

Carte 18. Localité "spontanée" de 1970 : occupation du sol

Carte 19. Localité "spontanée" de 1970 : usage agricole

Carte 20. Localité "spontanée" de 1970 : usage urbain

γειτονικό χωριό Άγιο Πνεύμα και αργότερα στο Χιονοχώρι, κατά τα τέλη του 19ου αιώνα. Η Οινούσα χτίζεται από τους κάτοικους του Χιονοχωρίου, χρησιμοποιώντας υλικά από τα εγκαταλειμμένα παλιά σπίτια τους.

Ο αρχικός πληθυσμός του Χιονοχωρίου ελαττώθηκε γύρω στο 1970 κατά τη μεταφορά του στην Οινούσα, αλλά έκτοτε αυξάνεται με ένα ρυθμό +2,6% την τελευταία δεκαετία. Σήμερα υπάρχουν 593 κάτοικοι σε 161 νοικοκυριά. Ο μέσος αριθμός ατόμων ανά οικογένεια είναι 3,7 δηλαδή κοντά στο 4, γεγονός που δείχνει ενδογενή ανανέωση.

Το 98% των κατοίκων είναι αγροτικοί εργάτες¹⁷ ή εργάτες στα λατομεία και τεχνικά έργα της περιοχής, αφού η κοινότητα της Οινούσας δεν έχει αρκετή αγροτική γη για την απασχόληση των κατοίκων της.

Υπάρχει καθημερινή μετακίνηση των κατοίκων έξω από τα όρια της κοινότητας προς τις θέσεις όπου απασχολούνται, όπως και για τον εξοπλισμό που απουσιάζει από τον οικισμό.

3.4.1. Αγροτική δομή

Η έκταση της κοινότητας της Οινούσας είναι ορεινή και άγονη, χωρίς καμία βλάστηση εκτός από μια μικρή ζώνη αγροτικής γης που καλλιεργούνταν από τους κατοίκους από την εποχή που ζούσαν στο Χιονοχώρι (χάρτης 19).

Σ' αυτήν την περιορισμένη αγροτική γη καλλιεργούν σιτάρι 41%, καλαμπόκι 8,6%, λαχανικά 2,9% και ετήσιες καλλιέργειες 47,5%. Συνολικά η έκταση της κοινότητας είναι 1800 εκτάρια από τα οποία μόνο 85 εκτάρια καλύπτονται από καλλιέργειες, ενώ τμήμα του βουνού δυτικά του οικισμού καλύπτεται από λατομεία.

Η αγροτική μορφολογία μοιάζει με αυτήν του παραδοσιακού οικισμού και τα αγροτεμάχια είναι ακανόνιστα και χωρίς περιφράξη. Το φυσικό περιβάλλον του οικισμού υποβαθμίζεται εξαιτίας των λατομείων, που βρίσκονται στα όρια του οικισμού, της σκόνης και του θόρυβου που προξενούν.

3.4.2. Οικιστική δομή

Η οικιστική δομή της Οινούσας χαρακτηρίζεται από έναν πυρήνα με παλαιά κτίσματα και μία ζώνη με νέες κατοικίες, οργανωμένες σε σειρές που ακολουθούν τις υψομετρικές καμπύλες.

Η κεντρική οδός του οικισμού, διασχίζει κάθετα τον οικισμό σε σχέση με τις υψομετρικές καμπύλες, απ' όπου ξεκινούν οι δρόμοι διανομής, παράλληλα προς τις υψομετρικές καμπύλες, οδηγώντας στην είσοδο κάθε κατοικίας (χάρτης 20).

Το χτισμένο περιβάλλον του οικισμού παρουσιάζει αρκετή ομοιογένεια, αποτέλεσμα των υλικών (πέτρα και ξύλο) που προέρχονται από το εγκαταλειμμένο χωριό και τα παρακείμενα λατομεία.

Ο τρόπος που εξελίσσεται η οικιστική δομή αυτού του οικισμού πιθανόν να μοιάζει με τη διαδικασία που δημιούργησε τον παραδοσιακό οικισμό. Το μέγεθος του διατηρείται στην κλίμακα των πεζών που ευνοεί τις κοινωνικές σχέσεις μεταξύ των κατοίκων που λειτουργούν σαν μια γειτονιά.

Ο κοινωνικός εξοπλισμός περιορίζεται σε ένα νηπιαγωγείο και ένα δημοτικό σχολείο, ενώ η τεχνική υποδομή με εξαίρεση τον ηλεκτρισμό απουσιάζει.

3.4.3. Αρχιτεκτονική Φυσιογνωμία

Η αρχιτεκτονική φυσιογνωμία του οικισμού χαρακτηρίζεται από τετράγωνες διόροφες κατοικίες με τετράριχτες στέγες, που συμπυκνώνονται με παρόμοιο τρόπο όπως και στον παραδοσιακό οικισμό. Η φυσική τοποθέτηση του οικισμού και το γεγονός ότι οι κατοικίες αναπτύχθηκαν γύρω από έναν παλαιότερο πυρήνα κτισμάτων (νερόμυλος, αποθήκες) οδηγεί σε αρχιτεκτονική φυσιογνωμία που έχει κοινά στοιχεία με την αρχιτεκτονική φυσιογνωμία του παραδοσιακού οικισμού όσον αφορά στην τοποθέτηση των όγκων των κτισμάτων.

Το θεσμικό πλαίσιο που καλύπτει την οικοδόμηση του οικισμού, προσδιορίστηκε πρόσφατα σύμφωνα με το διάταγμα της 24.4.85 του νόμου 1337/1983, και που κατατάσσει τον οικισμό (μετά από τη μελέτη των "Ανοικτών πόλεων"), ως προς την θέση στο χώρο σαν "περιαστικό" οικισμό, ως προς τον βαθμό προστασίας σαν "αδιάφορο" οικισμό, ως προς τον βαθμό διασποράς σαν "συνεκτικό" οικισμό και ως προς το μέγεθος σαν "μεσαίο" οικισμό.

3.4.4. Διέξοδοι ανάπτυξης

Η αναζήτηση διεξόδων ανάπτυξης γι' αυτό τον οικισμό θα μπορούσε να κατευθυνθεί στην:

1. Δημιουργία θέσεων απασχόλησης στο δευτερογενή τομέα και στην εκμετάλλευση των δασών.
2. Βελτίωση της τεχνικής υποδομής.
3. Αισθητική αναβάθμιση της περιοχής.

4. ΣΥΓΚΡΙΤΙΚΗ ΑΞΙΟΛΟΓΗΣΗ

Συγκρίνοντας την "παρούσα κατάσταση"¹⁸ αντιπροσωπευτικών αγροτικών οικισμών του νομού Σερρών γίνεται προσπάθεια να αξιολογηθούν διέξοδοι ανάπτυξης προς μια σφαιρική οπτική¹⁹, λαμβάνοντας υπόψη και πολιτιστικές ενασχολήσεις.

Η παραπάνω "κριτική" περιγραφή βασίστηκε σε μια ιστορική ταξινόμηση των αγροτικών οικισμών του νομού Σερρών και μελετήθηκαν οι διαφορές σ' έναν αριθμό συνισταμένων²⁰ που παρουσιάζονται για σύγκριση σε τέσσερις ομάδες.

- α. Οικονομικές συνθήκες
- β. Αγροτική δομή
- γ. Οικιστική δομή
- δ. Δομημένο περιβάλλον.

Η συγκριτική αξιολόγηση ακολουθεί εμπειρική²¹ μέθοδο, σύμφωνα με ένα σύστημα αξιών που προκύπτει από την εκπαίδευση στην χωροταξία, πολεοδομία και αρχιτεκτονική.

4.1. ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΕΣ ΣΥΝΘΗΚΕΣ

Η οικονομική ανάπτυξη ενδιαφέρει αρχικά, με στόχο να διατηρηθεί η βασική αγροτική απασχόληση, παράλληλα με τη δημιουργία νέων θέσεων εργασίας. Ο βασικότερος συντελεστής της

ΠΙΝΑΚΑΣ 1. Συγκριτική αξιολόγηση οικονομικών συνθηκών

ΤΥΠΟΙ ΟΙΚΙΣΜΩΝ		ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΕΣ ΣΥΝΘΗΚΕΣ			
		Παραδοσιακός	1923	1945	1970
ΔΗΜΟΓΡΑΦΙΑ	Αρ. Κατοίκων 1981 > 2.000		○		
	Μέσο νοικοκυριό (κοντά στο 4)	○	○	○	○
	Ρυθμός βετικός (71-81)			○	○
ΑΠΑΣΧΟΛΗΣΗ	Μεταφορές	○			
	Βιομηχανία		○		
	Τουρισμός			○	
	Εξόρυξη				○

ΠΙΝΑΚΑΣ 2. Συγκριτική αξιολόγηση των αγροτικών δομών

ΤΥΠΟΙ ΟΙΚΙΣΜΩΝ		ΑΓΡΟΤΙΚΕΣ ΔΟΜΕΣ			
		Παραδοσιακός	1923	1945	1970
Χρήση (πολυκαλλιέργεια)		○	○	○	○
Μορφολογία (φυσική)		○		○	○
Μέση εκμετάλλευση > 2 εκτάρων					
Αρδευση			○		

οικονομίας, ο πληθυσμός διατηρείται σταθερός στους τέσσερις οικισμούς ανανεώνεται αυτοδύναμα²², και μάλιστα με τον επαναπατρισμό απογόνων παλαιότερων οικογενειών, που είχαν μεταναστεύσει, προβλέπεται και η αύξησή του.

Προβλέπεται θετική τάση στην οικονομική ανάπτυξη όλων των οικισμών, υπό τον όρο μιας ποικιλίας απασχολήσεων προς άλλους τομείς εκτός του πρωτογενούς.

Αξιοσημείωτο είναι το γεγονός ότι, η απασχόληση συμπληρώνεται στον παραδοσιακό οικισμό με τις μεταφορές, στον οικισμό που σχεδιάστηκε το 1923, συμπληρώνεται με τη βιομηχανία, στον οικισμό που σχεδιάστηκε το 1945, συμπληρώνεται με τον τουρισμό και στον οικισμό του 1970, συμπληρώνεται με την εξόρυξη και τα τεχνικά έργα. Προτείνεται ακόμη η υπόθεση ότι, οι οικισμοί χωροθετήθηκαν σύμφωνα με αυτές τις αναμενόμενες διεξόδους εργασίας των κατοίκων.

4.2. ΑΓΡΟΤΙΚΗ ΔΟΜΗ

Η περιγραφή της αγροτικής δομής στους τέσσερις οικισμούς αποδεικνύει ότι, με εξαίρεση την αγροτική δομή του οικισμού που χωροθετήθηκε το 1923, οι υπόλοιπες αγροτικές δομές δεν επιτρέπουν τη χρησιμοποίηση προηγμένης αγροτικής τεχνολογίας, εξαιτίας της θέσης τους μακριά από την αρδευόμενη πεδιάδα και της μορφολογίας των εδαφών τους.

Παρατηρείται πολυκαλλιέργεια, κατακερματισμός της αγροτικής γης και δύσκολη μηχανοποίηση της παραγωγής εξαιτίας της φυσικής μορφολογίας των εκμεταλλεύσεων. Η διατήρηση της πρωτογενούς ενασχόλησης στον παραδοσιακό, στο σχεδιασμένο το 1945 και τον οικισμό του 1970, παρουσιάζει προβλήματα και γι' αυτούς τους οικισμούς κυρίως θα πρέπει να αναμένεται μια μεγαλύτερη εναλλαγή της απασχόλησης προς τους άλλους τομείς.

ΠΙΝΑΚΑΣ 3. ΣΥΓΚΡΙΤΙΚΗ ΑΞΙΟΛΟΓΗΣΗ ΤΗΣ ΟΙΚΙΣΤΙΚΗΣ ΔΟΜΗΣ

ΟΙΚΙΣΤΙΚΕΣ ΔΟΜΕΣ		ΤΥΠΟΙ ΟΙΚΙΣΜΩΝ			
		Παραδοσιακός	1923	1945	1970
Εκπαίδευση	Νηπιαγωγείο	0	0		0
	Δημοτικό	0	0	0	0
Πρόνοια	Παιδικός σταθμός		0		
Αθλητισμός	Γήπεδο	0	0		
	Στάδιο				
Υγεία	Αγρ. Ιατρείο				
	Κτηνιατρείο				
Οργ. Ελεύθεροι Χώροι και πράσινο	Ελευθ. χώρος για 1-6 χρονών				
	Ελευθ. χώρος για 7-12 χρονών				
	Ελευθ. χώρος για 13-18 χρονών				
	Οργ. Πράσινο				
Πολιτιστικά	Πολιτιστικός σύλλογος		0		
	Αγροτική λέσχη				
	Χώρος πολλαπλών χρήσεων				
Εμπόριο	Τρόφιμα	0	0	0	0
	Φαρμακείο		0		
	Επισκ. αυτοκίνητων	0	0	0	
	Χρωματοπωλείο				
	Υποδηματοποιείο				
	Οικιακά είδη	0	0		
Διοίκηση	Δικαστήριο				
	Χωροφυλακή	0	0		0
	Πυροσβ. σταθμός				
	Υπηρ. Αγρ. Εκμεταλλεύσεων				
	Ταχυδρομείο - Τηλεπικοινων.		0		
	Κοινων. Ασφάλεια		0		
	Τράπεζα				
Τεχνική υποδομή	Αποχέτευση				
	Πυρασφάλεια				
	Βιολογικός καθ. λυμάτων	0	0	0	0

4.3. ΟΙΚΙΣΤΙΚΗ ΔΟΜΗ

Η οικιστική δομή, από πλευράς εγκαταστάσεων κοινωνικού και τεχνικού εξοπλισμού, τείνει να δημιουργήσει ο' όλους τους οικισμούς τις ίδιες συνθήκες διαβίωσης.

5. ΔΟΜΗΜΕΝΟ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝ

Το χτισμένο περιβάλλον που εκφράζει τις διαφορετικές συνθήκες που δημιούργησαν κάθε οικισμό χρειάζεται αρχιτεκτονική βελτίωση, ο' όλους τους οικισμούς. Ιδιαίτερα η μελέτη και η διάσωση της αρχιτεκτονικής του παραδοσιακού οικισμού αποτελεί το κλειδί, όχι μόνο για τη διατήρηση της πολιτιστικής κληρονομιάς αλλά αποτελεί και βάση για βελτίωση της τοπικής πολιτιστικής έκφρασης, που τελικά θα οδηγήσει στην αυτονομία και την περιφερειακή ταυτότητα. Η αρχιτεκτονική είναι ο βασικός συντελεστής της περιφερειακής ταυτότητας, αφού η δυναμική της εκφράζεται ο' ένα χώρο πραγματικό τεσσάρων διαστάσεων.

Η προστασία και η αξιοποίηση της αρχιτεκτονικής κληρονομιάς²³ αποτελεί ΔΙΕΞΟΔΟ ΑΝΑΠΤΥΞΗΣ για τους αγροτικούς οικισμούς του νομού Σερρών, γιατί εκτός των άλλων, αποτελούν σημαντικό παράγοντα για την οργάνωση, αφού εκπληρωθούν οι στοιχειώδεις κοινωνικοτεχνικές υποδομές, της αναψυχής και του τουρισμού στις αγροτικές περιοχές.

6. ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ

Από την συγκριτική ανάλυση των τεσσάρων αντιπροσωπευτικών αγροτικών οικισμών του νομού Σερρών σύμφωνα με την ταξινόμηση των πληροφοριών σε τέσσερις κατηγορίες: οικονομικές συνθήκες, αγροτική δομή, οικιστική δομή και δομημένο περιβάλλον συμπεραίνεται ότι πράγματι η αρχιτεκτονική κληρονομιά είναι ένα πλεονέκτημα για την ανάπτυξη της περιοχής. Γενικά το δομημένο περιβάλλον και στους τέσσερις οικισμούς χρειάζεται ποιοτική αναβάθμιση αναζητώντας μηχανισμούς ικανούς να το αναδιοργανώσουν και να το αξιοποιήσουν.

Προς αυτήν την κατεύθυνση η τοπική αυτοδιοίκηση θα πρέπει να αναζητήσει διεξόδους ανάπτυξης, βελτιώνοντας παράλληλα και τους υπόλοιπους τομείς.

Η προστασία της αρχιτεκτονικής κληρονομιάς σαν έκφραση πολιτισμού και απεικόνιση της περιφερειακής ταυτότητας θα μπορέσει, λειτουργώντας αμφίδρομα, να ενθαρρύνει τη συμμετοχή, τη δημιουργικότητα, την υπευθυνότητα των κατοίκων και τελικά την αυτονομία στις αποφάσεις της τοπικής αυτοδιοίκησης.

Η συγκριτική μέθοδος αξιολόγησης που χρησιμοποιήθηκε στην παρούσα μελέτη, αποτελεί ουσιαστικά έναν "εμπειρικό" τρόπο εξαγωγής συμπερασμάτων, συγκρίνοντας μεταξύ τους επί μέρους πληροφορίες που κατατάχθηκαν σε τέσσερις κατηγορίες. Γενικά αυτή η μέθοδος χρησιμοποιείται στους μικρές κλίμακας οικισμούς όπου είναι αβέβαιη η χρησιμότητα εφαρμογής μαθηματικών μεθόδων.

ΣΗΜΕΙΩΣΕΙΣ

1. Τα αρθρευτικά έργα στο νομό Σερρών άρχισαν να λειτουργούν μετά το Δεύτερο Παγκόσμιο πόλεμο.
2. Ο όρος "αυθαίρετος" είναι σε εισαγωγικά γιατί στον αντι-προσωπευτικό οικισμό που μελετήθηκε, όπως θα δούμε παρακάτω, το πρόβλημα διαφοροποιείται από την αυθαίρετη δόμηση σ' άλλες περιοχές της χώρας, γιατί ακολουθείται μια διαφορετική διαδικασία. Στη γαλλική ορολογία θα μεταχειριζόμασταν τον όρο *sponthane* αντί "arbitraire".
3. Περισσότεροι από 1.200.000 πρόσφυγες εγκαταστάθηκαν στην Ελλάδα, ενώ αντιθέτως η Ελλάδα "απέστειλε" 600.000 άτομα. Η περιοχή Σερρών δέχτηκε 63.844 πρόσφυγες, δηλαδή ο πληθυσμός αυξήθηκε κατά 75% φτάνοντας έτσι τους 158.344 κατοίκους.

ΠΛΗΘΥΣΜΟΣ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΑΣ

	1917	1920	1928
Πόλεις > 5.000 κατ.	616.954	1.324.242	2.058.510
Κωμοπόλεις 2.000-2.000 κατ.	254.345	484.997	571.735
Χωριά < 2.000 κατ.	1.760.653	3.212.551	3.574.439
	2.631.952	5.021.790	6.204.684

Πηγή: Εθνική Στατιστική Υπηρεσία Ελλάδας

Μ. Αλεβιζάτος: ΑΓΡΟΤΙΚΗ ΜΕΤΑΡΡΥΘΜΙΣΗ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ ΑΠΟ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗ ΚΑΙ ΚΟΙΝΩΝΙΚΗ ΣΚΟΠΙΑ, Διδακτορική Διατριβή, Πανεπιστήμιο Παρισιού, 1932.

4. Μέχρι το τέλος του 1928, 1.954 οικισμοί ιδρύθηκαν για να στεγάσουν 142.908 οικογένειες προσφύγων. Από αυτή 1.047 ιδρύθηκαν στη Μακεδονία, 574 στη Θράκη και μόνο 373 στην υπόλοιπη Ελλάδα.
5. Στη μελέτη του Μ. Αλεβιζάτου αναφέρεται ότι το ελληνικό κράτος παρέλαβε 59 κεφαλοχώρια και 56 "τσιφλικία" στη περιοχή. Οι 22 παραδοσιακοί οικισμοί που δείχνει ο χάρτης 4 προσδιορίστηκαν από στοιχεία του Υπουργείου Εσωτερικού και από την MAGNA CARTA του Ρήγα Φεραίου.
6. Χαράχθηκαν δρόμοι και οικόπεδα αλλά το σχέδιο νομιμοποιήθηκε πολύ αργότερα.
7. Σε αντίθεση με άλλες περιοχές της Ελλάδας που αυτή την εποχή παρουσιάζουν ήδη μεγάλη μείωση του πληθυσμού.
8. Αγροτική δομή είναι το αποτέλεσμα του συστήματος που συνθέτουν η αγροτική εκμετάλλευση, η αγροτική μορφολογία και το δίκτυο των αγροτικών δρόμων.

9. Συναντάμε μια ανάλυση των διαφόρων απόψεων για την έννοια ομογένεια σε αντιδιαστολή με την έννοια ετερογένεια στο βιβλίο του Α. Αντύπα: ESPACES HORS LOGEMENT. Εδώ αναφερόμαστε στην ομογένεια του κτιστού περιβάλλοντος του παραδοσιακού οικισμού.
10. Βρίσκουμε δημοσιευμένα σπίτια του Νέου Σουλίου από το 1927, στη μελέτη του Schultz-Jena: MAKEDONIEN, που αναδημοσίευσε ο Χρ. Ευελπίδης και ο Σπ. Τσαούσης στο βιβλίο τους "Το αγροτικό σπίτι" σελ. 29, με τον υπότιτλο "αγροτικό σπίτι του χωριού Σουμπάσκιοϊ", δεδομένου ότι το παλιό όνομα του Νέου Σουλίου ήταν Σουμπάσκιοϊ.
11. Ο οικισμός δεν έχει ακόμη ταξινομηθεί σύμφωνα με το διάταγμα της 24/4/85 του νόμου 1337/1983. Η ταξινόμησή του, μάλιστα, σύμφωνα με αυτό το διάταγμα, θα πρέπει να δημιουργεί προβλήματα αφού δεν προβλέπεται από αυτό το διάταγμα κατηγορία αγροτικού οικισμού με την έννοια της βασικής απασχόλησης των κατοίκων ακόμη και σήμερα, με την γεωργία.
12. Ο Σκοπός, ιδρύθηκε το 1700 στην ανατολική Θράκη, για να στεγάσει τους σκορπισμένους Έλληνες κατοίκους της περιοχής: Απ. και Βασ. Ψάθα, ΣΚΟΠΟΣ ΤΗΣ ΑΝΑΤΟΛΙΚΗΣ ΘΡΑΚΗΣ. Αρχελόν Θράκης, Αθήνα, 1970.
13. Οι ιδιοκτήτες δεν αποζημιώθηκαν.
14. Η συστηματική διανομή εφαρμόζεται σε ακαλλιέργητα, παρθένα εδάφη και επίπεδα.
15. Σ. Κυδωνιάτης: ΟΙΚΙΣΤΙΚΗ ΜΕΛΕΤΗ ΝΕΩΝ ΚΕΡΑΥΛΙΩΝ.
16. Σε πολλές πηγές υπάρχουν σχέδια αρχιτεκτόνων για αγροτικές κατοικίες που σπάνια εφαρμόστηκαν: Ι. Βασιλείου, "ΤΟ ΛΑΙΚΟ ΣΠΙΤΙ", Σ. Κυδωνιάτη, "ΚΕΡΑΥΛΙΑ, ΟΙΚΙΣΤΙΚΗ ΜΕΛΕΤΗ", Γ. Δοξιάδης και Β. Βαφειάδης "Οικιστική" Τεύχος 44, Νο 263.
17. Σε αντιδιαστολή με τους κατοίκους των άλλων οικισμών που εξετάστηκαν που ασχολούνται με τις καλλιέργειες σε ιδιόκτητη αγροτική γη.
18. Η "παρούσα κατάσταση" δεν είναι ορισμένη αφού το χρονικό πλαίσιο αναφοράς δεν είναι στατικό.
19. Σύμφωνα με τον G. Fischer και τον E. Brugger: ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΚΑ ΠΡΟΒΛΗΜΑΤΑ ΤΗΣ ΕΛΒΕΤΙΑΣ, σελ. 16. υπάρχουν έξι στόχοι της περιφερειακής ανάπτυξης.
 1. Μείωση των περιφερειακών ανισοτήτων
 2. Οικονομική σταθεροποίηση
 3. Ανάπτυξη του συνόλου της εθνικής οικονομίας
 4. Προστασία του φυσικού περιβάλλοντος
 5. Αυτονομία και ποικιλία κοινωνικο-πολιτιστική
 6. Συγράτηση και τόνωση του συστήματος της ομοσπονδίας
 Για την Ελλάδα ο τελευταίος στόχος μεταφράζεται στην μέριμνα ώστε οι τοπικές οργανώσεις να αποκτήσουν ικανότητες ώστε να κατευθύνουν την ανάπτυξή τους.

20. Μια ολοκληρωμένη αντιμετώπιση τυπολογίας υπάρχει στο βιβλίο του Μ. J. Jaques ΔΟΚΙΜΙΟ ΤΥΠΟΛΟΓΙΑΣ ΤΩΝ ΚΟΙΝΟΤΗΤΩΝ ΤΟΥ ΚΑΝΤΩΝΙΟΥ VAUD.
21. Με εξαίρεση την οικιστική δομή, όπου συγκρίναμε τους δείκτες με αυτούς των ελληνικών προτύπων του ΥΠΕΧΩΔΕ.
22. Δεν υπάρχουν απογραφές γεννήσεων ανά οικισμό, μια και τα περισσότερα παιδιά γεννιούνται στα νοσοκομεία της πόλης των Σερρών και της Θεσ/κης, στα δημοτολόγια των οποίων εγγράφονται.
23. Σύμφωνα με το "Χάρτη της Βενετίας" του 1964 θεωρείται μνημείο, κάθε χτισμένος χώρος και όχι μόνο αυτοί που ξεχωρίζουν για το αρχαιολογικό ή ιστορικό τους ενδιαφέρον.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

1. Αλεβιζάτος, Α., Η αγροτική μεταρρύθμιση στην Ελλάδα, από κοινωνικοοικονομική σκοπιά, διδακτορική διατριβή, Πανεπιστήμιο Παρισίων, 1932.
2. Αντύπας, Α., Espaces hors logement, St-Saphorin, George, 1981.
3. Αραβαντινός, Α., Πολεοδομικός Σχεδιασμός, Αθήνα, Ε.Μ.Π., 1984.
4. Association Des Ruralistes Francais (ed.), Petites villes et pays dans l' aménagement rural, Paris, C.N.R.S., 1979.
5. Aydalot, PH., Dynamique spatiale et developpement inegal, Paris, Economica, 1976.
6. Bassand, M., Hainard, FR., Dynamique socio-culturelle regional, Lausanne, Presses Palytechniques Romandes, 1985.
7. Bassand, M., Villes, regions et societe, Lausanne, Presses Polytechniques Romandes, 1982.
8. Berdichewsky, B., Anthropology and social change in rural areas, Paris, Mouton, 1979.
9. Chombart De Lauve, PH., La fin de villes, Paris, Calmann-Levy, 1982.
10. Clark, J.I., Population geography, Oxford, Pergamon Press, 1965, 1972.
11. Conard, L.M., L' urbanisation des campagnes, Paris, C.R.V., 1973.
12. Λοξιάδης, Γ.Α., Ekistics: An introduction to the sciense of human settlements, London, Hutchinson, 1968.
13. Dumond, R., L' utopie au la mort, Paris, Seuil, 1973.
14. Ευελπίδης, Χρ., Τσαούσης Σ., Αγροτικό Σπίτι, Αθήνα, Λόγος, 1944.

15. Fischer, G., BRUGGER E.A., Problemes regionaux en Suisse, Lausanne, Presses Polytechniques Romandes, 1969.
16. Frey, R.L., Politique regionale: Une evaluation, Lausanne, Presses Polytechnique, Romandes, 1985.
17. Garnier, A., Les nouvelles cites-dortoirs, Lausanne, presses Polytechniques Romandes, 1984.
18. Goerge, R., Precis de geographie rurale, Paris, Presses Universitaires de France, 1963, 1978.
19. Gresswell, R., Quality in urban planning and design, London, Newnes-buttermworks, 1970.
20. Quevit, M., Le pari de l' industrialisation rurale, Lausanne, ERESA, 1986.
21. Jaques, M., Essai de typologies des communes Vaudoises, Lausanne, SAT, 1974.
22. Jung, J., L' aménagement de l' espace rural, Paris, Calman. Levy, 1971.
23. Καμαρινού, Λ., Γεωργία και Ανάπτυξη στην Ελλάδα, Αθήνα, Σύνορα, 1977.
24. Καραβίδα, Γ.Δ., Αγροτικά, Αθήνα, Παπαζήση, 1978.
25. Lebeau, R., Les grands Types de structure agraire dans le monde, Paris, Masson 1979.
26. Mac Harg, I.L., Design with nature, New York, Doubleday/ Natural history Press, 1971.
27. Maillat, D., Redeploiement des activites et urbanisation Lausanne, 1978.
28. Mariottini, J.M., Mazzaro, village de l' Apennin Toscan, Marseille, C.N.R.S., 1984.
29. McGin, N.F., Built a mill, built a school, built a city, Cambridge, M.I.T. Press, 1969.
30. Μιχελής, Π.Α., Το λαϊκό σπίτι, Αθήνα, Ε.Μ.Π., 1960.
31. Rambaud, P., Societe rurale et urbanisation, Paris, Seuil, 1969.
32. Schulz, N., La signification dans l' architecture occidentale, Brexelles, Mardava, 1974, 1977.
33. Ψαθά, Α., Η λαϊκή ιστορία των Σερρών, Σέρρες, Ζίχναλη, 1976.

Τζούλια Πάτη-Θεοδωράκη
Βοηθός Τμήματος Αγρονόμων και Τοπογράφων Μηχανικών,
Τομέας Αγροτικής Τεχνολογίας και Ανάπτυξης,
Περιοχή Αρχιτεκτονικής
Ε.Μ.Π., Αθήνα.

LOCALITES AGRICOLES DU NOME DE SERRES

Par Julia Patsi-Theodoraki

Sommaire Extensif

Par une description géométrique et urbaniste de quatre cas concrets de localités agricoles du nord de la Grèce (la localité agricole vernaculaire, la localité agricole aménagée en 1923, la localité agricole aménagée en 1945 et la localité agricole "spontanée") et suivant un classement des informations en quatre chapitres intitulés: conditions économiques, structure agricole, structure urbaine et espace bâti, l'auteur a voulu comparer la "situation actuelle" des localités agricoles.

La recherche des perspectives de développement possible de ces localités est abordée par l'évaluation comparative où il est conclu à titre empirique que l'amélioration de l'espace bâti, la protection et la sauvegarde du patrimoine architectural sont des problèmes à considérer parallèlement à l'amélioration de tous les services accessoires pour guider la fuite de la population vers les régions non urbaines pendant le stade de retour dans le "processus" d'urbanisation.

1. Conditions économiques

C'est la croissance économique qui nous intéresse en premier lieu car elle apporte la sauvegarde de l'occupation principale (l'agriculture) ainsi que la création de nouveaux emplois. D'ailleurs, le nombre des habitants (facteur économique important) est stable dans les quatre localités et montre même une possibilité de renouvellement endogène (ménage moyen proche de quatre).

L'emploi se diversifie de plusieurs façons: pour la localité vernaculaire vers les transports, pour la localité aménagée en 1923 vers l'industrie, pour la localité aménagée en 1945 vers le tourisme et pour la "spontanée" de 1970 vers l'extraction. Nous proposons même l'hypothèse que les localités ont été localisées suivant la diversification de ces emplois.

2. Structure agricole

La description de la structure agricole des quatre localités démontre qu'à part pour la localité aménagée en 1923, nous ne pensons pas atteindre un développement agricole plus "sophistiqué" au niveau de la production primaire, à cause de leur emplacement, loin de la plaine irriguée.

En ce qui concerne la localité vernaculaire, la localité aménagée en 1945 et la "spontanée" de 1970, la sauvegarde de l'occupation agricole pose certains problèmes et nous supposons qu'il faudrait s'attendre à un plus grand changement d'emplois vers les autres secteurs que pour la localité aménagée en 1923.

3. Structure urbaine

La structure urbaine, du point de vue des installations d'équipement social et de l'infrastructure technique, vise à créer des conditions de vie équivalentes dans toutes les localités.

La structure urbaine présente des lacunes dans toutes les localités mais surtout dans les localités vernaculaires, aménagées en 1945 et "spontanées" de 1970.

4. Espace bâti

Dans le domaine du cadre bâti, les localités examinées montrent des diversités qui créent des conditions de vie d'une identité différente pour les habitants de chaque localité, surtout à présent que nous cherchons à donner aux localités agricoles les moyens de parvenir à une autonomie et une diversité socio-culturelles. Sur ce point, nous émettons l'hypothèse que l'architecture est un facteur clé pour maintenir vivant le patrimoine culturel, surtout dans ces localités d'origine historique différente.

Julia Patsi-Theodoraki
Assistante, Section des Agronomes et Topographes,
Domaine de la Technologie Agricole et du Développement.
Université National Technique, Athènes